

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: ФИЗИКА
СМЈЕР: СПОРТСКИ
РАЗРЕД: ПРВИ

Седмични број часова: 2
Годишњи број часова: 72

Општи и посебни циљеви програма

1. Општи циљеви наставног програма из физике су да ученици могу разумјети:

- улогу физике у заштити околине,
- улогу физике у технолошком развоју,
- економске, социјалне и етичке ефекте научних достигнућа.

2. Посебни циљеви наставног програма за физику су да ученици могу:

- показати разумијевање:
  - а) научних чињеница и концепата, б) научних метода и технике, в) научне терминологије, г) метода представљања научних информација;
- примијенити и користити:
  - а) научне чињенице и концепте, б) научне методе и технику, в) научну терминологију у комуникацији, г) одговарајуће методе представљања научних информација;
- поставити, анализирати и вредновати:
  - а) хипотезе, истраживачка питања и предвиђања, б) научне методе и технику, в) научна објашњења;
- показати кооперативност, истрајност и одговорност у научном истраживању и рјешавању научних проблема;
- показати манипулативне вјештине потребне да се научно истраживање изврши прецизно и безбједно;
- стећи навике за рационално кориштење и штедњу свих видова енергије.

Садржаји програма, исходи

Увод (2)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> зна предмет проучавања и задатак физике; схвата однос физике и других наука; разумије значај експеримента у физици; 	<ul style="list-style-type: none"> Предмет физике. Задатак физике. Физика и друге науке. Експеримент и теорија. 	

Тема 1. Мјерење физичких величина (3)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> схвати да се неизвјесност (грешка) мјерења не може избјећи; одређује тачност инструмента; користи јединице Међународног система; представља податке добијене мјерењем табеларно и графички; разликује директна и индиректна мјерења; препознаје зависне, независне и контролне величине у току експеримента; се упозна са обрадом резултата мјерења помоћу рачунара; записује резултате мјерења и користи научни начин записивања. 	<ul style="list-style-type: none"> Директна и индиректна мјерења. Системске и случајне неизвјесности (грешке) мјерења. Тачност инструмента (линијар, нонијус, микрометарски завртањ, штоперица, термометар, амперметар, волтметар, . . .). Средња вриједност. Апсолутна, релативна и процентуална неизвјесност (грешка) мјерења. Табеларно и графичко представљање резултата мјерења. Значајне цифре. Писање резултата мјерења. 	<p>Математика, Информатика</p>

Тема 2. Кретање (16)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дефинише материјалну тачку и тијело; • разумије појам кретања и релативност кретања; • разликује вектор положаја материјалне тачке, вектор помјераја, путању и пут, транслаторно и ротационо кретање; • прикаже кретање на различите начине: табеларно, графички и формулом; • дефинише и уочава разлику између средње и тренутне брзине, средњег и тренутног убрзања, те разликује кретање према облику путање, према брзини и убрзању; • црта, користи и тумачи графике v,t; s,t; a,t за различите врсте кретања и на основу v,t графика рачуна пређени пут; • примијени кинематичке формуле у рјешавању једноставнијих задатака; • дефинише кружно кретање и разликује величине везане за кружно кретање (период, фреквенција, угаона брзина, угаоно убрзање, центрипетално убрзање, укупно убрзање); • препозна законитости и врсте кретања у природи (хитац навише, хитац наниже, слободан пад и сл.); • схвати оганиченост нерелативистичког закона сабирања брзина; 	<ul style="list-style-type: none"> • Механичко кретање (материјална тачка, референтни систем, вектор положаја, помјерај, путања и пут); транслаторно и ротационо кретање. • Брзина (средња и тренутна). • Нерелативистички закон слагања брзина. • Убрзање (средње и тренутно). • Равномјерно праволинијско кретање. Равномјерно промјенљиво кретање (убрзано и успорено). • Вертикални хитац (навише, наниже, слободни пад). • Коси хитац. Хоризонтални хитац. • Кружно кретање. Величине којима се описује кружно кретање (брзина и убрзање, угаони помјерај, описани угао, угаона брзина, угаоно убрзање). • Равномјерно кружно кретање. Период и фреквенција. Равномјерно промјенљиво кружно кретање. Укупно убрзање. • Ротационо кретање тијела. Величине којима 	<p>Математика, Информатика</p>

<ul style="list-style-type: none"> схвати да убрзање може бити посљедица не само промјене интензитета него и правца брзине; разумије везу правца убрзања и правца силе; представља кретање тијела помоћу рачунара. 	се описује ротационо кретање. Аналогија транслаторног и ротационог кретања.	
---	---	--

Тема 3. Сила (10)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> схвати инертност тијела и инертну масу; схвати силу као векторску величину; разумије однос силе, масе и убрзања, разумије шта је узрок промјени импулса тијела; разумије разлику између импулса тијела и импулса силе; формулише Њутнове законе; примјењује Њутнове законе; примјењује једначину транслаторног кретања (други Њутнов закон) на рјешавање једноставнијих проблема; разумије појам инерцијалне силе; разликује статичко од динамичког трења; користи симулације у вези с Њутновим законима и силом трења; разумије природу силе трења (сила трења је посљедица електромагнетне интеракције); рјешава једноставније проблеме са силом трења. 	<ul style="list-style-type: none"> Први и други Њутнов закон механике. Сила, маса и импулс тијела. Трећи Њутнов закон. Трење (мировања, клизања и котрљања). Центрипетална сила. Инерцијални референтни системи. Једначина транслаторног кретања у инерцијалном систему. Инерцијалне силе. Једначина транслаторног кретања у неинерцијалном систему. 	<p>Математика, Информатика</p>

Тема 4. Динамика ротационог кретања (6)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> схвати појам чврстог тијела; разликује момент силе, момент инерције и момент импулса тијела; наводи примјере ротационог кретања у којима се одржава момент импулса (стилска фигура 'пируета' , 'салто' при скоку увис, регулисање броја обртаја ротора генератора помоћу тегова); рјешава једноставније проблеме у вези са ротационим кретањем; користи симулације у вези са ротационим кретањем. 	<ul style="list-style-type: none"> Момент силе. Момент инерције. Штајнерова теорема. Момент импулса. <p>Основни закон динамике ротације.</p>	Математика, Информатика

Тема 5. Равнотежа тијела (5)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> примјењује слагање и разлагање сила у конкретним примјерима; експериментално одређује тежиште тијела у једноставнијим примјерима; разумије разлику између динамичке и статичке равнотеже; објасни услове равнотеже; наведе примјере примјене полуге и стрме равни. 	<ul style="list-style-type: none"> Слагање сила истог и различитих праваца. Разлагање сила. Слагање паралелних сила.Тежиште тијела. Динамичка и статичка равнотежа тијела. Услови равнотеже тијела. Стабилност равнотеже. Равнотежа полуге и тијела на строј равни. 	Математика, Информатика

Тема 6. Гравитација (7)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наведе основне хипотезе о геоцентричном и хелиоцентричном систему; • формулише Кеплерове законе; • разумије појам секторске брзине планете; • примијени трећи Кеплеров закон на одређивање удаљености планета; • формулише Њутнов закон гравитације и разумије његову универзалност; • схвати разлику у интензитету и домету гравитационе, електромагнетне и нуклеарне силе; • схвати појам поља силе; • објасни разлику између силе теже и тежине тијела; • објасни постизање бестежинског стања; • рјешава једноставније проблеме из гравитационог поља. 	<ul style="list-style-type: none"> • Кеплерови закони. • Њутнов закон гравитације. Јачина гравитационог поља. • Земљина тежа. Тежина тијела. Бестежинско стање. 	Математика, Информатика

Тема 7. Механички рад, снага и енергија (5)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дефинише рад, енергију и снагу; • разумије дефиницију рада преко скаларног производа вектора силе и вектора помјераја; • наведе примјере трансформације кинетичке и гравитационе потенцијалне енергије тијела у механички рад; 	<ul style="list-style-type: none"> • Механички рад. • Кинетичка енергија тијела. Рад и кинетичка енергија. • Снага. Степен корисног дејства машине. • Потенцијална енергија гравитационе интеракције (у близини Земље и на великом растојању од Земље). Референтни ниво 	Математика, Информатика

<ul style="list-style-type: none"> • представља рад графички (када је сила константна и када је сила промјенљива); • препознаје конзервативне силе; • користи симулације у вези с механичким радом и енергијом; • схвати значај обновљивих извора енергије. 	<p>или референтна тачка.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Потенцијална енергија еластичне опруге. • Обновљиви извори енергије. 	
---	--	--

Тема 8. Закони одржања (8)

Оперативни циљеви / Исходи	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
<p>Ученик треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • одређује центар маса два тијела; • схвати утицај унутрашњих и спољашњих сила на положај центра маса; • разумије примјену закона одржања импулса на кретање ракете; • схвата низ појава, на примјер падање тијела и осциловање клатна, као претварање једног облика енергије у други; • разликује еластичне и нееластичне сударе; • примјењује закон одржања импулса и закон одржања енергије на примјерима чеоних судара тијела; • разумије примјену закона одржања момента импулса на једноставним примјерима. 	<ul style="list-style-type: none"> • Центар маса. Кретање центра маса. • Закон одржања импулса. • Закон одржања енергије (механичке енергије и енергије у општем случају). • Друга космичка брзина. • Судари (еластични и нееластични). • Закон одржања момента импулса. 	<p>Математика, Информатика</p>

	ЛАБОРАТОРИЈСКЕ ВЈЕЖБЕ
ЛВ-1	Директна мјерења дужине помоћу линијара, нонијуса и микрометра. Директно мјерење времена помоћу штоперице. Индијектно мјерење густине тијела помоћу ваге и мензуре.
ЛВ -3	Одређивање убрзања тијела помоћу Ативудове машине.
ЛВ-7	Провјера закона одржања енергије на примјеру хоризонталног хица.
ЛВ-8	Провјера закона одржања енергије на примјеру кретања колица које вуче тег који пада.

Дидактичка упутства и препоруке

- Наведени број часова за реализацију теме је дат оквирно и наставник има могућност да направи мања одступања.
- Побројани садржаји за сваку тему не представљају тематске јединице које се реализују у једном часу, него представљају кључне појмове, а наставник одређује број часова за њихову реализацију.
- Циљеви и задаци наставе физике остварују се кроз следеће основне облике:
  1. излагање садржаја теме уз одговарајуће демонстационе огледе;
  2. рјешавање квалитативних и квантитативних задатака;
  3. лабораторијске вјежбе;
  4. коришћење и других начина рада као што су домаћи задаци, читање популарне литературе и проналажење садржаја на интернету;
  5. систематско праћење рада сваког појединачног ученика.
- При реализацији тематске јединице наставник би требало да подстиче ученике на активност (да постављају питања, учествују у дискусијама, дизајнирају експерименте, раде у тимовима и сл.)
- Од наставника се очекује да већина ученика доживљава физику као занимљив предмет.
- Није циљ наставе физике да ученици знају велики број формула, дефиниција и података које не разумију.
- Најбитније је да ученици помало почну размишљати на научни начин. Да се критички односе према резултатима мјерења и рачунања који су обавезно приближни, али ипак често примјенљиви у пракси.
- Настава се не би смјела много удаљавати од експеримената који се изводе на часу или од ситуација које су ученици већ доживјели.
- Многим ученицима је астрономија врло интересантна због чега није лоше дискутовати примјере из астрономије ако су у контексту теме која се обрађује.
- Потребно је радити задатке у којима се не користи сложени математички апарат. Нагласак треба бити на проблемима од практичног значаја. У задатку је много бољерећи да „**ЛОКОМОТИВА** дјелује силом неког интензитета ... на **ВАГОНЕ** масе ...“ него да

„сила неког интензитета ... дјелује на неко тијело масе ...“.